

Nr 177.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av statens hantverkslånefond m. m.; given Stockholms slott den 6 mars 1936.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Fritjof Ekman.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ekman, anför efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet:

I skrivelse den 31 januari 1936 har kommerskollegium — i anledning av en den 31 oktober 1935 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrift från styrelsen för Sveriges hantverksorganisation — gjort framställning om sam-

Bihang till riksdagens protokoll 1936. 1 saml. Nr 177.

manslagning av lånefonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri samt lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare till en ny fond, benämnd statens hantverkslånefond.

Innan jag närmare ingår på detta ämne, vill jag på grundval av en utav kommerskollegium avgiven redogörelse lämna några kortfattade uppgifter i fråga om de båda nyssnämnda fondernas uppkomst och utveckling samt rörande de principer, vilka under olika tider tillämpats vid utlåning från fonderna.

På därom av Kungl. Maj:t i proposition (nr 142) till 1910 års riksdag gjord framställning beslöt riksdagen (skrivelse nr 167), *dels* att en särskild fond skulle inrättas *för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri*, från vilken fond, efter prövning av Kungl. Maj:t, i mån av tillgång lån finge tilldelas Sveriges hantverksorganisation, som förklarar sig villig att i egenskap av låneförmedlare utlämna låneunderstöd till hantverkare och mindre industriidkare för anskaffande av arbetsmaskiner, motorer och andra dyrbarare arbetsredskap, *dels* att riksgäldskontoret skulle bemyndigas att för ändamålet under år 1911 i mån av behov tillhandahålla statskontoret ett belopp av högst 50,000 kronor, *dels ock* att för lån, som av Kungl. Maj:t beviljades, skulle gälla vissa av riksdagen godkända allmänna villkor och bestämmelser. Kungl. Maj:t skulle äga meddela de ytterligare föreskrifter, som i avseende å förevarande lånerörelse kunde befinnas erforderliga.

Genom kungörelse den 16 december 1910 (nr 143) fastställde Kungl. Maj:t därefter allmänna villkor och bestämmelser för lån från fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri. Samtidigt uppdrog Kungl. Maj:t åt kommerskollegium att handhava högsta uppsikten över Sveriges hantverksorganisation i dess egenskap av låneförmedlare vid ifrågavarande lånerörelse.

Enligt nämnda kungörelse gällde för lån från fonden bland annat följande grunder, nämligen: *att* för lånet skulle avlämnas av låneförmedlaren utfärdad skuldförbindelse jämte sådan säkerhet för förbindelsens fullgörande, som kunde av statskontoret godkännas, *att*, sedan lån innehafts under ett år från lyftningsdagen, en femtedel av det ursprungliga lånebeloppet skulle återbetalas under vart och ett av de därpå följande fem åren, så att hela lånet bleve inom utgången av det sjätte året till fullo guld, *att* å lyftat oguldet lånebelopp skulle erläggas årlig ränta från lyftningsdagen med fyra procent, *samt att* låneunderstöd, som av låneförmedlaren utlämnades, skulle utgöra minst 500 kronor och för en och samma låntagare högst 5,000 kronor samt under inga förhållanden finge uppgå till mera än tre fjärdedelar av det eller de för inköp avsedda föremålens värde.

Till ökning av fondens kapital hava sedermera anvisats dels av 1911 års riksdag 75,000 kronor, dels av 1912 och 1913 års riksdagar samt 1914 års senare riksdag tillhopa 75,000 kronor, dels av 1920 års riksdag 100,000

kronor, dels ock av 1933 års riksdag 50,000 kronor. Fondens nuvarande kapitalbelopp utgör sålunda 350,000 kronor.

Sedan riksdagen (skrivelse nr 117/1914 B) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag beslutat, att för lån, som beviljades från fonden, skulle gälla vissa förändrade allmänna villkor och bestämmelser, utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse i ämnet den 21 augusti 1914 (nr 210). Därigenom vidtogos i huvudsak följande ändringar i 1910 års nyssberörda kungörelse, nämligen att lånebeloppets minimum sänktes från 500 kronor till 300 kronor, samt att lånebeloppets relativa maximigräns höjdes från tre fjärdedelar till nio tiondelar av värdet av arbetsredskapen i fråga.

Jämlikt beslut av 1916 års riksdag höjdes räntan å lånen från 4 procent till 5 procent, varjämte Sveriges hantverksorganisation på därom gjord framställning befriades från uppdraget att vara låneförmedlare och lånerörelsen helt överlämnades till kommerskollegium med bibehållande av statskontoret såsom fondförvaltare. Samtidigt utfärdades ändrade lånebestämmelser för fonden, enligt vilka för lån skulle avlämnas skuldförbindelse jämte borgen av två personer, vilkas vederhäftighet blivit av behörig myndighet styrkt, eller ock annan säkerhet, som av kollegium kunde godkännas. De enligt 1916 års riksdagsbeslut gällande föreskrifterna återfinnas i kungörelsen den 17 juni 1916 (nr 230), vari sedermera — i överensstämmelse med riksdagens beslut — ändringar vidtagits genom kungörelser den 22 juni 1920 (nr 444), den 27 april 1923 (nr 94) och den 22 juni 1934 (nr 380). Enligt de nu gällande bestämmelserna utgör räntesatsen för hantverkslånen numera $4\frac{1}{2}$ procent och lånens absoluta maximum 10,000 kronor.

Omfattningen av de under åren 1931—1935 sökta och beviljade lånen framgår av följande tabell:

Å r	Sökta lån		Utlämnade lån	
	Antal	Kronor	Antal	Kronor
1931.....	55	175,760	20	66,000
1932.....	112	351,425	24	89,150
1933.....	124	363,700	27	82,930
1934.....	83	251,761	12	50,800
1935.....	71	188,665	21	54,400

Lånefondens ställning belyses av följande siffror:

	31/12 1933		30/6 1934		31/12 1934		30/6 1935		31/12 1935	
	Kronor	Cent	Kronor	Cent	Kronor	Cent	Kronor	Cent	Kronor	Cent
Utestående fordringar.....	289,329	19	283,366	14	289,575	37	280,969	57	277,687	51
Innestående å fonden.....	60,670	81	66,633	86	60,424	63	69,030	48	72,312	49
	350,000	—	350,000	—	350,000	—	350,000	—	350,000	—

Till dessa uppgifter angående fondens ställning må anmärkas, att å vissa lån på grund av insolvens hos såväl låntagare som borgensmän förluster uppstått för statsverket, varför vissa avskrivningar å fonden synas vara erforderliga.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition (nr 221) till 1933 års riksdag därom gjorda framställning beslöt riksdagen (skrivelse nr 244), att en särskild statlig lånefond, benämnd *lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare*, skulle inrättas, från vilken fond — som skulle förvaltas av statskontoret — finge av kommerskollegium beviljas ackordslån och förlagslån till hantverkare och idkare av mindre industri i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över handelsärenden den 17 mars 1933 angivna grunder, varjämte riksdagen såsom kapital för nämnda fond å riksstaten för budgetåret 1933/1934 bland utgifter för kapitalökning under rubrik: Statens utlåningsfonder anvisade ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Genom kungörelse den 9 juni 1933 (nr 355) fastställde Kungl. Maj:t därefter allmänna villkor och bestämmelser för lån ur lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare.

Enligt denna kungörelse gällde för lån från fonden bland annat, att för lånet skulle ställas säkerhet, som kommerskollegium funne sig kunna godtaga, att, sedan lån innehafts under två år från första lyftningsdagen, en femtedel av lånebeloppet skulle återbetalas under vart och ett av de därpå följande fem åren, så att hela lånet bleve inom utgången av sjunde året tillfullo guld, att å lyftat, oguldet lånebelopp skulle erläggas årlig ränta från lyftningsdagen med fyra och en halv procent, att ackordslån ej finge överstiga ett belopp av 3,000 kronor, dock att, där rörelsens omfattning eller andra särskilda omständigheter det föranledde, dylikt lån finge utgå med högre belopp, dock högst 5,000 kronor samt att förlagslån icke i något fall finge utgå med högre belopp än 3,000 kronor.

I denna kungörelse hava sedermera ändringar vidtagits genom kungörelser den 29 december 1933 (nr 673) och den 24 maj 1934 (nr 184). Enligt sist angivna kungörelse må även förlagslån numera, där särskilda omständigheter det föranleda, utgå med högst 5,000 kronor.

Såsom kapitalökning för fonden har av 1934 års riksdag anvisats ett belopp av ytterligare 1,000,000 kronor.

Angående ansökningsfrekvensen och antalet beviljade lån m. m. vid vissa olika tidpunkter hänvisas till följande tabell:

	31/12 1933	30/6 1934	31/12 1934	30/6 1935	31/12 1935
Sammanlagda antalet inkomna ansökningar	714	990	1,133	1,251	1,323
Sammanlagda antalet beviljade lån	236	455	521	566	599
Sammanlagda antalet avslagna ansökningar	209	428	526	609	662
Sammanlagda antalet återkallade ansökningar	5	7	14	18	22

Lånefondens ställning var vid samma tidpunkter följande:

	31/12 1933	30/6 1934	31/12 1934	30/6 1935	31/12 1935
Utestående fordringar.....	484,700	926,400	1,082,300	1,169,700	1,239,735
Innestående å fonden.....	515,300	73,600	917,700	829,100	759,064
	1,000,000	1,000,000	2,000,000	1,998,800	1,998,800

Med avseende å dessa uppgifter om fondens ställning må framhållas, att 14 låntagare under lånetiden försatts i konkurs. Av därav berörda lån — 15 stycken — hava 6 i sin helhet inbetalts. Huruvida och i vad mån förluster å de återstående 9 av konkurser berörda lånen komma att uppstå för statsverket är beroende på slutförandet av vederbörande konkursförvaltningar. Vidare har i ett fall överenskommelse träffats om ackord, varvid förlust uppstått för statsverket.

I förenämnda skrift av den 31 oktober 1935 har *styrelsen för Sveriges hantverksorganisation* anfört i huvudsak följande:

Inrättandet av lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare hade utgjort ett led i statsmakternas allmänna strävanden för motverkande av den ekonomiska depressionen och åsyftat att ekonomiskt stödja av krisen drabbade företagare inom hantverk och småindustri. Enligt styrelsens övertygelse hade ifrågavarande statliga lånerörelse i dess nuvarande utformning väl fyllt sitt ändamål och under en för näringslivet och för hantverket kritisk tid varit till stort gagn för de talrika hantverkare, som åtnjutit förmånen av lån ur fonden, och varit med en god hjälp i deras strävanden att upprätthålla sin rörelse. De svåra förhållanden, som å sin tid föranlett fondens inrättande, vore emellertid numera icke längre för handen. De ekonomiska konjunkturenerna hade förbättrats. Den ekonomiska krisen såsom sådan hade i stort sett övervunnits, även om verkningarna av densamma ännu gjorde sig kännbara på många håll. Endast ett mindre antal företagare torde därför numera uppfylla de tämligen restriktiva villkor, som gällde för erhållande av lån ur fonden. Lånefrekvensen hade ock av denna orsak gått avsevärt tillbaka.

Oaktat det ekonomiska uppsvinget med de gynnsammare förhållanden, som med detsamma inträtt även för hantverkets utövare, hade dessa fortfarande stora svårigheter att kämpa med. Hantverkets tillbakagång vore alltså ett beklagligt faktum. Ett av de spörsmål, som vid de strävanden, som påginge för hantverkets höjande, främst framträdde, vore behovet av förbättrade kreditmöjligheter för hantverkarna. Vid övervägande av de åtgärder å förevärande område, som kunde ifrågakomma, hade inom styrelsen tanken väckts, att ifrågavarande lånefond, vilken inrättats såsom en tillfällig stödåtgärd för av en allmän ekonomisk kris drabbade hantverksutövare, skulle, sedan krisen lättat, kunna tagas i anspråk för tillgodoseende av hantverkets normala kreditbehov, och styrelsen hade för den skull velat hemställa, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida icke de ändrade förhållandena inom näringslivet borde föranleda en ändring av bestämmelserna för ifrågavarande lånefond i syfte att möjliggöra detta.

Frågan om hantverkets kapitalförsörjning hade under årtionden sysselsatt

hantverkarna och hantverkets organisationer. Denna fråga hade ock vid åtskilliga tillfällen varit föremål för statsmakternas intresse. Redan år 1910 hade sålunda inrättats statens hantverkslånefond för utlånnande av lån till hantverkare för inköp av maskiner och andra dyrbarare arbetsredskap. Från hantverkets håll hade även tidigare framställning gjorts om inrättande av en allmän statlig förlagslånefond för hantverkare, dock utan att denna framställning lett till något positivt resultat. Såväl i motioner i riksdagen som i samband med statliga utredningar hade gång efter annan påvisats hantverkets kreditsvårigheter, med yrkande att åtgärder skulle vidtagas för tillgodoseende av hantverkets kreditbehov. Svårigheterna för hantverkarna att erhålla för rörelsen nödigt driftskapital hade de senaste åren undan för undan skärpts. De dåliga tiderna hade givetvis inom hantverket liksom inom andra områden inverkat menligt på kapitalbildningen. Härtill komme att de senaste årens utveckling å det tekniska området föranlett, att inom hantverksföretagen ökade kapitalmedel kommit att bindas i de fasta anläggningarna, arbetsmaskiner, redskap m. m., varför mindre blivit över till rörelsekapital. Även torde det moderna näringslivet överhuvud ställa anspråk på ökade rörelsemedel. Den skärpta konkurrensen hade gjort, att från allmänhetens sida ökade fordringar kommit att ställas i fråga om såväl lagerhållning som lämnande av krediter. För hantverkarna själva hade det däremot ofta stött på hinder att erhålla erforderlig kredit. Från affärsbankernas sida hade intresse saknats för kreditgivning åt de mindre företagarna. I den mån krediter där erhållits, hade dessa varit kortfristiga och huvudsakligen utgjorts av betungande växelförpliktelser. Vid diskontering av kundväxlar hade ofta tillämpats den praxis, att vederbörande icke utfått mer än en del av växelbeloppet, medan återstoden spärrats å giro.

I de strävanden, som de senaste åren pågått för hantverkets befrämjande och utveckling, hade det ock för hantverkets målsmän framstått såsom ett önskemål av stor vikt och betydelse, att anstalter kunde träffas för möjliggörande av mera långfristig kredit för utöware av hantverk och småindustri till rimlig ränta. Enligt styrelsens mening skulle ifrågavarande lånefond med fördel och utan nämnvärda ändringar i fråga om organisationen av låneverksamheten kunna läggas om till en allmän statlig förlagslånefond för hantverk och småindustri. Styrelsen ville i detta sammanhang erinra om de ändrade bestämmelser, som utfärdats beträffande den statliga kreditverksamheten till förmån för jordbrukare.

Låneverksamheten torde såsom hittills böra omhänderhavas av kommerskollegium. Beträffande den närmare utformningen av de nya bestämmelser, som komme att bli erforderliga härför, vore styrelsen icke i tillfälle att framlägga förslag. Styrelsen ville dock uttala, att verksamheten enligt styrelsens mening borde grundas å sunda ekonomiska principer. Härigenom torde ock de bästa garantier erhållas mot förluster å verksamheten. Framför allt ville styrelsen dock understryka vikten av att verksamheten icke lades så, att den för hantverket bleve mera till skada än till nytta. Angeläget vore att långivningen icke sköttes så, att genom lån åt ett företag vållades menliga verkningar för andra företag. I första hand torde sålunda böra tillses, att lån endast utlämnades till sådana företagare, som hade tillräckliga yrkeskvalifikationer och förutsättningar i övrigt för att kunna bedriva sin rörelse. Som regel syntes böra gälla, att lån icke beviljades andra än sådana företagare, som under viss, icke alltför kort tid, förslagsvis minst tre år före ansöknings-tillfället, bedrivit sin rörelse. Endast i sällsynta undantagsfall syntes böra ifrågakomma, att lån utlämnades för startande av rörelse eller för nystartade företag. I detta sammanhang finge omnämnas, hurusom det inom hant-

verket ingalunda vore ovanligt, att personer efter anställning inom yrket för kortare tid etablerade sig såsom egna företagare för att därefter, om rörelsen ginge mindre väl eller bättre utkomstmöjligheter yppade sig å annat håll, återgå till tidigare anställning inom facket och nedlägga den egna rörelsen. Svårigheterna i dylika fall att utöva kontroll över vederbörande låge i öppen dag.

Av vikt vore vidare, att lån icke utlämnades till sådana företag, beträffande vilka grundad anledning vore att antaga, att företaget bedreve osund prispolitik eller eljest gjorde sig skyldigt till en på mindre hållbar kalkylation grundad prissättning till förfång för andra företagare i branschen. Då i förekommande fall lånebehovet kunde förmodas vara förorsakat av en tack vare dylik prispolitik erhållen, i förhållande till företagets kapitalresurser alltför högt uppdriven omsättning, borde enligt styrelsens mening detta utgöra hinder för beviljande av lån. Överhuvud torde vara lämpligt, att föreskrifter lämnades om viss proportion mellan lånebeloppets storlek och det i rörelsen nedlagda egna kapitalet. Lånebeloppet torde vidare böra såsom enligt nu gällande bestämmelser anpassas efter årsomsättningen i rörelsen.

Beträffande förfarandet i låneärendena syntes några förändringar av bestämmelserna i stort sett icke erforderliga. Av flera orsaker vore det önskvärt, att ansökningshandlingarna remitterades till Sveriges hantverksorganisation för att bereda organisationen tillfälle avge yttrande. Detta förfaringsätt hade hittills praktiserats i fråga om ackords- och förlagslånehandlingar.

Ändrade föreskrifter ifrågasattes icke i fråga om de säkerheter, som skulle ställas för lån ur fonden. Ej heller påyrkades av styrelsen ändrade bestämmelser angående amorteringstid och räntefot för de lån, som komme att i fortsättningen utlämnas. Då emellertid för de lån, som under de gångna krisåren utlämnats, nog i åtskilliga fall torde komma att för låntagarna uppstå svårigheter att inom den föreskrivna lånetiden, sju år, till fullo inlösa lånen, ville styrelsen föreslå, att möjligheter bereddades vederbörande myndighet att i ömmande fall medgiva utsträckning av amorteringstiden utöver denna tid. Styrelsen ville i detta sammanhang erinra om att beträffande de lån, som av Kungl. Maj:t (socialdepartementet) utlämnats till olika företag ur anslaget till lån till främjande av enskild företagsamhet, amorteringstiden i regeln satts till tio år.

Under åberopande av vad sålunda anförts finge styrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande att för lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare fastställa ändrade allmänna villkor och bestämmelser i enlighet med de riktlinjer för en fortsatt låneverksamhet, styrelsen tillåtit sig föreslå.

I berörda skrivelse den 31 januari 1936 redogör *kommerskollegium* — efter att hava lämnat förenämnda av mig återgivna uppgifter rörande de båda ifrågavarande lånefonderna — till en början för de principer, som av kollegium tillämpats vid utlämnande av lån från lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare, och anför kollegium i detta hänseende följande:

Prövningen av låneansökningarna hade varit förenad med ganska stora svårigheter, då kollegium icke varit i besittning av den för en dylik uppgift önskvärda personkännedomen och ortskontakten. Viss kontakt med näringslivet hade upprätthållits därigenom, att Sveriges hantverksorganisation pläгат beredas tillfälle avgiva yttrande över inkomna ansökningar. Beträffande lånesökande med rörelse i Stockholm hade beviljande av lån i allmänhet föregåtts av en besiktning av det företag, för vilket lån söktes, av kollegii

tekniske konsulent. Såsom allmän princip hade kollegium i anslutning till de allmänna villkoren och bestämmelserna för lånefonden ansett sig böra tillämpa den praxis, att lån i regel icke utlämnats till startande av företag eller till helt nyetablerat sådant. Krav på att den rörelse, för vilken lån söktes, skulle ha bedrivits viss fixerad tid för att kunna ifrågakomma till erhållande av lån hade dock icke uppställts, utan hade avgörande träffats från fall till fall efter de föreliggande individuella förhållandena. Kollegium hade vidare icke ansett sig kunna underlåta att taga hänsyn till det av 1933 års riksdag meddelade direktivet beträffande den låneverksamhet, som bedreves med det av riksdagen beviljade anslaget till främjande av enskild företagsamhet, nämligen att den hjälp, som lämnades ett företag, icke finge bliva ägnad medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag.

Svårigheter hade förelegat vid bedömandet av de säkerheter, som erbjudits för sökta lån. Angående de principer, som därvid borde tillämpas, innehölle bestämmelserna för lånefonden allenast, att lån finge utlämnas mot säkerhet, som kunde av kollegium godkännas. Frågan hade berörts i kollegium den 7 mars 1933 avgivna utlåtande angående lånefondens inrättande, intaget i propositionen därom (nr 221) till 1933 års riksdag. I nämnda utlåtande hade kollegium efter erinran om den året dessförinnan inrättade statliga stödlåneverksamheten till förmån för jordbrukets utövare uttalat, att för stödlånen till hantverkarna borde uppställas samma krav å säkerheter, som tillämpades för motsvarande lån till jordbrukarna. Efter att ha redogjort för de principer, som tillämpades vid de sist avgivna lånen, hade kollegium där-efter angivit de säkerhetsformer, vilka kollegium ansett kunna ifrågakomma.

I anslutning till de av kollegium i nämnda utlåtande framförda synpunkterna i ämnet hade av kollegium till efterrättelse fastställts följande bedömningsgrunder, återgivna i de av kollegium fastställda anvisningarna för låneverksamheten:

'Större krav ställas å säkerhetens beskaffenhet i fråga om högre lånebelopp än i fråga om lägre. Såsom säkerhet godtages företrädesvis borgen samt fastighetsinteckning och förlagsinteckning. Såsom säkerhet godtages icke avbetalningskontrakt å maskiner eller lösöreköpskontrakt. För att enbart *personborgen* skall godtagas, fordras såsom regel, att borgen ställas av två personer, som åtminstone tillsammans äro vederhäftiga för lånebeloppet. Beträffande *fastighetsinteckning* torde fastighetens ändamål och beskaffenhet vara avgörande för huru högt belåningen må ske i förhållande till taxeringsvärdet. I fråga om bostadsfastigheter i städer och stadsliknande samhällen torde såsom minimikrav komma att uppställas, att inteckningen ligger inom 85 % av taxeringsvärdet. Belåningsvärdet av inteckningar i villafastigheter samt verkstadsfastigheter torde bero av omständigheterna i varje särskilt fall. Huruvida och inom vilka gränser *förlagsinteckning* kan godtagas såsom säkerhet för lån ankommer på det uppskattade saluvärdet av i rörelsen förefintliga maskiner, inventarier m. m. En svag säkerhet av exempelvis borgen kan kompletteras med fastighetsinteckning eller med förlagsinteckning.'

I fråga om säkerheterna finge i övrigt omnämnas, att kollegium beträffande förlagsinteckningar, vilkas värde ur säkerhetssynpunkt i allmänhet visat sig synnerligen svårbedömligt, på grundval av vunna erfarenheter efter hand kommit att tillämpa den praxis, att belåningsvärdet av förlagsegendomen icke beräknats högre än till högst 60 procent av det uppskattade saluvärdet av i rörelsen förefintliga maskiner och övriga inventarier av beskaffenhet att omfattas av förlagsinteckning.

Kommerskollegium erinrar härefter om, att frågan om statliga åtgärder

för tillgodoseende av hantverkets kreditbehov redan tidigare vid olika tillfällen bragts inför riksdagen, och anför härutinnan följande:

I en vid 1933 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 123, hade hemställts, att riksdagen ville anslå ett belopp av tio miljoner kronor att utgå av lånemedel i och för upprättande av en avbetalningslånefond för mindre jordbruk och småindustrier enligt i motionen närmare angivna grunder. Motionen hade avstyrkts av statsutskottet (utlåtande nr 104) under hänvisning, vad småindustrien beträffade, till inrättandet av nu ifrågasvarande lånefond för ackordslån och förlagslån åt hantverkare, och hade icke föranlett någon riksdagens åtgärd.

Vid innevarande års riksdag hade i en inom andra kammaren väckt motion, nr 322, hemställts om utredning och förslag rörande inrättande av en lånefond för främjande av hem- och småindustri och därmed jämförlig verksamhet.

Frågan hade slutligen även berörts av inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga ifråga om inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet. I sitt den 14 februari 1934 avgivna betänkande hade de sakkunniga (sid. 21) uppgivit sig ha konstaterat en viss lucka i näringslivets kreditmöjligheter, föranledd därav att bankerna på grund av lagstiftning och praxis vore oförmögna att tillmötesgå anspråken på bunden kredit till fast ränta. Särskilt hade understrukits de svårigheter, som syntes föreligga för mindre och medelstora företag att erhålla dylik kredit. Därest möjlighet bereddades näringslivet att erhålla bundna lån på längre tid mot fast ränta, hade det icke syntos osannolikt, att utvecklingen inom produktionen skulle kunna såväl direkt som indirekt befrämjas. De sakkunniga hade i anslutning härtill föreslagit inrättande av ett särskilt institut för medellång och långfristig kredit med uppgift att mot bankmässig säkerhet utlämna bundna lån till företag inom näringslivet.

I en till 1934 års riksdag avläten proposition (nr 260) angående inrättande, i enlighet med de sakkunnigas förslag, av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning hade föredragande departementschefen understrukit behovet av ett dylikt kreditinstitut. I enlighet med i propositionen gjord hemställan hade riksdagen (skrivelsen nr 377) beslutat ställa medel till förfogande för tecknande av aktier i det ifrågasatta kreditinstitutet ävensom att teckna viss garanti för detsamma. Genom det beslutade kreditinstitutet, aktiebolaget Industri kredit, vilket numera trätt i verksamhet, hade sålunda vissa ökade kreditmöjligheter öppnats för den mindre företagsamheten. Om de lånemöjligheter, som ytterligare stode öppna för utövare av hantverk och småindustri genom riksbankens avbetalningslånefond, syntes även böra i detta sammanhang erinras.

Kommerskollegium fortsätter härefter sålunda:

Sveriges hantverksorganisations framställning ginge ut därpå, att lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare, tillkommen såsom ett led i statsmakternas allmänna krispolitik de senaste åren och i syfte att bereda stöd åt hantverkare, vilka på grund av krisen kommit i svårigheter, sedan krisen nu lättat, skulle kunna tagas i anspråk för tillgodoseende av hantverkets normala kreditbehov och användas för utlämnande av förlagslån åt hantverkare, som kunde vara i behov därav.

Såvitt kollegium kunde bedöma, hade ifrågasvarande lånefond under den tid, som den existerat, tillgodosett ett verkligt behov för landets idkare av hantverk och mindre industri och på grund därav under en för denna företagargrupp kritisk tid varit till stort gagn för densamma. Särskilt torde detta ha varit fallet under fondens första verksamhetsår med dåvarande

tryckta läge å penningmarknaden och därav föranledda stora återhållsamhet från bankernas sida i fråga om utlåningen. Genom lån ur fonden hade ett icke ringa antal hantverkare beretts tillfälle att konvertera tyngande växelskulder i mera långfristiga amorteringslån med lägre och fast räntesats ävensom blivit utrustade med erforderligt kapital för sin rörelses fortsatta bedrivande. Fondens största betydelse torde emellertid ha legat däri, att lån ur densamma kunnat erhållas av företagare, vilka saknat möjligheter att uppfylla de krav i fråga om säkerheter, som å andra håll uppställdes, och på grund därav icke kunnat erhålla för rörelsen behöfliga krediter.

Den numera inträdda allmänna konjunkturförbättringen hade medfört gynnsammare förhållanden även för hantverket och dess utövare, med ökad arbetstillgång, stegrad omsättning och förbättrat ekonomiskt resultat. För hantverket torde dock, i enlighet med vad av hantverksorganisationen upp-gåves, trots det sålunda inträdda förbättrade läget, fortfarande betydande svårigheter i olika avseenden kvarstå. Huruvida och i vad mån dessa svårigheter kunde vara att hänföra till brist på kapital och otillfredsställande möjligheter att erhålla krediter, vore det själfvallet vanskligt för kollegium att göra något bestämt uttalande om. Något statistiskt material rörande hantverkets skuldbörda och dennas beskaffenhet och fördelning förefunnes icke. Av allt att döma torde den rikliga penningtillgång, som för närvarande utmärkte penningmarknaden, i varje fall för tillfället ha medfört vissa lättnader i jämförelse med förhållandena tidigare i hantverkets kreditläge.

Att företagarna inom hantverket och den mindre industrien dock överhuvud taget hade vissa svårigheter att få sina kreditbehov tillgodosedda, funne kollegium påtagligt.

För hantverkets vidkommande torde tillkomsten av aktiebolaget Industri-kredit knappast hava medfört nämnvärt förbättrade kreditmöjligheter. Den verksamhet, som utövades genom nämnda kreditinstitut, torde icke i första hand vara avsedd för de lånesökande av den ringa storleksordning, till vilken sökandena av lån ur kollegii fonder i allmänhet hörde, vartill komme att denna företagarekategori i allmänhet torde ha svårt att uppfylla de krav i fråga om säkerheterna, som där uppställdes. Av sistnämnda orsak torde dessa företagare även merendels vara utestängda från möjligheter till lån ur riksbankens avbetalningslånefond.

Företagarnas bristande förmåga att åstadkomma bankmässiga säkerheter för de krediter, av vilka de vore i behov, torde i själva verket utgöra den springande punkten i hantverkets och den mindre industriens kreditproblem. Enligt kollegii åsikt skulle därför en fortsatt statlig lånerörelse, vid vilken man sökte i främsta rummet taga sikte å låntagarnas egen kreditvärdighet och upprätthölle i någon mån lindrigare fordringar i fråga om säkerheterna än som eljest tillämpades, bliva till stort gagn för hantverket och den mindre industrien och kunna verksamt bidra till främjandet av dessa näringsgrenar.

Principiellt intoge kollegium den ståndpunkten, att stor försiktighet borde iakttagas då det gällde utvidgning av statens kreditgivning till enskilda företagare samt att statsmedel icke borde annat än i särskilda undantagsfall anlitas för ändamålet. Med hänsyn till de svårigheter i fråga om kapitalförsörjningen, som otvivelaktigt föreläge för den företagarkategori, för vilken ifrågavarande lånefond vore avsedd, och den stora betydelse icke minst ur folkförsörjningssynpunkt densamma ägde, funne kollegium motiverat, att ett fortsatt stöd av staten lämnades hantverket genom att medel ställdes till förfogande för långivning till idkare av hantverk och mindre industri å ungefär enahanda villkor som hittills, men för tillgodoseende av hantverkets normala kreditbehov. Såsom ett ytterligare skäl härför

torde kunna återopas den omläggning, som efter medgivande av 1935 års riksdag (skrivelsen nr 244) kommit till stånd beträffande den motsvarande statliga låneverksamhet, som upprätthölles till förmån för jordbrukets utövare. Härrom ville kollegium hänvisa till Kungl. Maj:ts kungörelser den 7 juni 1935 (nr 276 och nr 277) respektive angående statens sekundärlånefond för jordbrukare och om lån till jordbrukare för genomförande av ackord. Då kollegium sålunda ansåge sig böra förorda, att en omläggning av låneverksamheten i huvudsaklig överensstämmelse med hantverksorganisationens förslag komme till stånd, förutsatte dock kollegium, att den fortsatta låneverksamheten skulle i görligaste mån baseras på behovsprincipen, d. v. s. läggas sålunda, att företagare, vilka syntes ha möjlighet att skaffa säkerhet för lån i affärsbankerna, i allmänhet icke borde komma i åtnjutande av lån. En viss garanti häremot torde kunna erhållas genom en lämplig avpassning av räntefoten, för närvarande 4 1/2 procent.

Förbises borde dock icke de ökade risker, som vid långivningen upp-givandet av kravet å bankmässig säkerhet självfallet måste medföra för statsverket. Att förlustprocenten å en efter sådana linjer bedriven långivning, även med iakttagande av all tänkbar försiktighet vid bedömandet av säkerheterna, bleve större än eljest vid vanlig bankrörelse, torde icke kunna undvikas.

Vid övervägande av frågan på vad sätt en omläggning av låneverksamheten borde äga rum hade kollegium nu funnit, att vissa olägenheter av praktisk natur skulle var förenliga med en uppdelning av en utav kollegium bedriven fortsatt låneverksamhet bland hantverkets utövare å två olika lånefonder, hantverkslånefonden och den ifrågasatta förändrade förlagslånefonden, var och en reglerad av särskilda författningar med i vissa punkter skiljaktiga bestämmelser.

För de nuvarande låneformerna gällde olika bestämmelser såväl beträffande lånens amorteringstid, vilken vore för lån ur hantverkslånefonden 6 år men för lån ur lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare 7 år, som beträffande säkerheterna, där strängare villkor tillämpades i fråga om den förra typen av lån än för den senare.

I syfte att få till stånd enhetlighet i dessa punkter och för allmänheten möjligast lättfattliga föreskrifter angående låneverksamheten funne kollegium därför önskvärt, att en sammanslagning av de båda fonderna till en enda lånefond verkställdes, samt att nya allmänna villkor och bestämmelser för denna sålunda sammanslagna lånefond utfärdades.

Låneverksamheten torde böra omfatta tvenne låneformer, lån för anskaffning av arbetsmaskiner, motorer och andra dyrbarare arbetsredskap (maskinanskaffningslån) och lån till betalning av gäld och till rörelsekapital (förlagslån). På grund av den ringa efterfrågan, som förekommit å ackordslån, vilka såsom förut omnämnts för hela verksamhetstiden uppgått till sammanlagt allenast 27, syntes denna lånefond kunna uteslutas från den omlagda låneverksamheten. Hinder borde dock icke föreligga för kollegium att bevilja förlagslån för att underlätta genomförande av ackord.

Beträffande de principer, som skulle gälla för den med fonden förenade utlåningsrörelsen, hade hantverksorganisationen framställt vissa yrkanden och önskemål. Mot dessa önskemål hade kollegium i huvudsak icke något att erinra. Desamma torde icke föranleda särskilda föreskrifter annat än vad det gällde yrkandena, att såsom regel borde gälla att lån icke beviljades andra än sådana företagare, som under viss icke alltför kort tid, förslagsvis

tre år före ansökningstillfället, bedrivit sin rörelse, samt att allenast i sällsynta undantagsfall borde ifrågakomma lån för startande av rörelse eller för nystartade företag.

På grund av det motsatsförhållande, som i detsamma intoges till sagda yrkande, borde i detta sammanhang uppmärksammas ett av sociala jordutredningen till Kungl. Maj:t den 12 december 1935 avgivet, till kollegium genom remiss den 30 december 1935 för yttrande överlämnat betänkande med förslag till åtgärder för att bereda ökade möjligheter för den mindre bemedlade befolkningen på landsbygden att förena småbruk med hemindustri, hantverk, hemslöjd och pälsdjursuppfödning. De sakkunniga hade i betänkandet — efter att ha lämnat en redogörelse för nu gällande bestämmelser för lånefonden och för hantverksorganisationens framställning om ändringar i dessa — förklarat sig vilja i princip ansluta sig till framställningen, men med den ändringen, att lån borde 'såsom regel' utgå jämväl för igångsättande av ny rörelse och såsom hjälp för utvecklande av nystartade företag. Såsom motivering härför hade de sakkunniga hänvisat till vad i deras förslag anförts beträffande behovet av ökning av landsbygdens försörjningsmöjligheter och hade de sakkunniga därefter anfört följande. Därest det av utredningen framförda förslaget skulle kunna genomföras, erfordrades givetvis lånemöjligheter framför allt till nya företagare. Någon fara för att lån härigenom kunde komma att utlämnas till sådana företagare, som ej hade tillräckliga yrkeskvalifikationer och förutsättningar i övrigt för att kunna bedriva sin rörelse, torde ej behöva uppstå. Det vore nämligen meningen, att den statliga hjälpen endast skulle komma sådana personer till godo, som efter noggrann prövning befunnits hava tillräckliga kvalifikationer för att kunna livnära sig på yrket, och lämnas endast i sådana fall, då de ekonomiska förutsättningarna för verksamheten vore gynnsamma. I fråga om låneverksamheten hade sociala jordutredningen vidare framhållit, att lånen borde tillhandahållas ej blott hantverkare utan även småindustri-företagare. Till de senare borde räknas jämväl de, som ville yrkesmässigt driva kaninuppfödning, pälsdjursavel o. dyl.

De varandra motsatta yrkanden, som å nu angivna punkt framförts av hantverksorganisationen och sociala jordutredningen, berörde ett synnerligen ömtåligt och mycket omdebatterat spörsmål, nyetableringen inom hantverket. Från hantverkets sida hade sedan årtionden tillbaka gång efter annan framförts klagomål över den omfattande tillströmningen till hantverksyrkena i synnerhet av personer utan tillräckliga kvalifikationer för yrkets bedrivande. En allmän tillbakagång inom hantverket, gjordes det gällande, hade härav blivit följden. Yrkesskickligheten inom hantverket hade avtagit. Den minskade uppskattningen av yrkeskunskap och yrkesskicklighet hade ock haft till följd, att konkurrensen mellan företagarna urartat till en tävlan om lägsta pris utan hänsyn till fullgott arbete. Hantverkets konkurrenskraft i förhållande till industrien hade undergrävt och även den kunnigaste hantverkare hade ofta att kämpa mot stora svårigheter för att hålla sin rörelse uppe och försörja sig och sin familj. Av hantverkets organisationer hade gång efter annan påyrkats skyddsåtgärder genom uppställande av legala kompetensvillkor för rätt att idka hantverk.

Erinras borde i första hand därom, att ifrågavarande spörsmål hade varit föremål för behandling i samband med den allmänna utredning, som i avslutning till ett av kollegium den 24 oktober 1928 avgivet utlåtande av Kungl. Maj:t den 25 februari 1931 igångsatts för revision av näringsfrihetsförordningen och som avslutats genom proposition i ämnet (nr 41) till 1932 års riksdag. Av berörda proposition framginge, att utredningen i stort sett bekräftat de uppgifter, som av hantverkets målsmän lämnats inför stats-

makterna angående de missförhållanden, som rådde inom hantverket. I propositionen hade emellertid icke föreslagits några positiva åtgärder från statsmakternas sida för undanröjande av angivna missförhållanden, och hade sålunda därvid icke beaktats hantverkets önskemål om ändrad lagstiftning å området. I anförande till statsrådsprotokollet i samband med propositionens avlåtande hade föredragande departementschefen förklarat, att han väl beaktade hantverkets svårigheter, men icke funne den väg, som av hantverkarnas organisationer anvisats för svårigheternas avhjäljande, framkomlig. Betydande resultat borde härutinnan kunna vinnas genom åtgärder av hantverkarna själva och deras organisationer, genom samarbete och inbördes överenskommelser för förverkligande av det mål, för vars uppnående lagstiftningens ingripande påfordrades. Uppställande av legala villkor för rätt till självständig yrkesutövning kunde departementschefen för sin del icke tillstyrka.

Frågan hade härefter, senast i anledning av väckta motioner med yrkande om ny utredning om införande av legala kompetensvillkor för rätt till hantverksutövning, varit föremål för behandling vid såväl 1934 som 1935 års riksdagar. Sedan sistnämnda riksdag i skrivelse den 28 mars 1935 (nr 127) hemställt om förnyad utredning av frågan, hade med av Kungl. Maj:t den 9 januari 1936 lämnat bemyndigande särskilda sakkunniga tillkallats för verkställande av utredning inom handelsdepartementet av nämnda och vissa andra därmed sammanhängande frågor.

Utän att nu ingå på sociala jordutredningens förslag i övrigt — över förslaget komme collegium att i annat sammanhang avgiva yttrande — ville collegium såsom sin mening uttala, att med hänsyn till de svårigheter, som hantverket otvivelaktigt åsamkades genom alltför omfattande nyetablering, ofta av företagare utan erforderlig yrkeskompetens, största försiktighet å detta område borde iakttagas, så att icke staten lämnade sitt stöd för nyetablering på sådant sätt, att det bleve till skada för hantverksnäringen. Troligt vore emellertid icke, att ett medgivande i enlighet med de sakkunnigas förslag till beviljande regelmässigt av lån även för nyetablering skulle medföra nämnvärt omfattande kreditgivning för angivna ändamål, då den kategori sökande, som skulle anmäla sig med dylika låneanspråk, enligt collegii erfarenhet merendels komme att vara helt i avsaknad av förmåga att ställa säkerhet, varför de av denna orsak icke kunde ifrågakomma till erhållande av lån. För egen del funne collegium lämpligt, att den praxis, som inom collegium i nu angivna hänseende utbildats för prövningen av låneansökningar med särskild tanke på de angivna förhållandena inom hantverket — för vilken praxis redogörelse förut lämnats — måtte tillämpas även i fortsättningen. På det att de villkor och bestämmelser för lånefonden, som komme att utfärdas, måtte erbjuda stöd för denna praxis, vilken icke medgäve lån för nyetablering annat än i undantagsfall, ville collegium förorda, att såsom villkor för låns beviljande uppställdes, att den lånesökande under viss tid före ansökningstillfället, förslagsvis minst ett år, bedrivit sin rörelse, dock med medgiven rätt för collegium att i fall, då särskilda skäl därtill kunde befinnas föreligga, bevilja lån till företagare, som bedrivit sin rörelse kortare tid, eller till yrkesman, som avsåge att starta egen rörelse.

Sociala jordutredningens yrkande, att det måtte beredas möjligheter till lån ur fonden även för personer, som ville yrkesmässigt bedriva kaninuppfödning, påsldjursavel och dylikt, finge collegium bestämt avstyrka. Dylik hantering syntes näppeligen kunna betecknas såsom småindustri utan torde närmast vara att hänföra till lantbrukets binäringar. Dess kreditfrågor torde därför icke böra i nu förevarande sammanhang upptagas till behandling.

I fråga om de nya villkor och bestämmelser, som borde meddelas för den

fortsatta låneverksamheten, torde dessa, i vad de gällde de båda låneformerna, i huvudsak böra utformas efter de bestämmelser, som nu gällde för motsvarande lånetyper. För maskinanskaffningslånen syntes sålunda lämpligen böra fastställas enahanda bestämmelser, som gällde lånen ur den nuvarande så kallade hantverkslånefonden. Föreskrift torde böra lämnas, att lån finge för en och samma låntagare uppgå till högst 10,000 kronor — föreskrift om minimibelopp torde icke vara erforderlig — och icke finge uppgå till mer än nio tiondelar av den avtalade köpeskillingen för de för inköp avsedda eller redan inköpta föremål, för vilkas betalande lån söktes. — Förlagslånen torde böra följa ungefär samma bestämmelser, som gällde för de nuvarande lånen av samma typ, med de avvikelser, som betingades av syftet med den ändrade låneverksamheten. Föreskrift torde böra lämnas, att lånebelopp skulle anpassas efter förhållandena i sökandens rörelse och i allmänhet ej finge uppgå till högre belopp än som motsvarade en fjärdedel av den genomsnittliga årliga omställningen under de senaste tre åren eller, där rörelse icke bedrivits under sagda tid, under den tid rörelsen bedrivits. Maximibeloppet för förlagslån torde såsom hittills böra vara 3,000 kronor, dock att, då rörelsens omfattning eller andra särskilda omständigheter det föranledde, lån finge utgå med högre belopp, högst 5,000 kronor.

Vidkommande säkerheten för lånen torde böra gälla samma bestämmelser för båda låneformerna. Åt kollegium torde böra anförtros att verkställa prövningen därav efter de grunder, som av kollegium faststälts. Såsom kollegium förut framhållit torde vid prövningen av säkerheterna tillämpas i huvudsak samma principer, som av kollegium uppställts för säkerheterna för de nuvarande ackords- och förlagslånen. Amorteringstid och räntefot borde självfallet sättas lika för båda låneformerna, amorteringstiden till förslagsvis sex år, därav första året utan amortering, och räntefoten tills vidare till 4 $\frac{1}{2}$ procent, med skyldighet för låntagaren att framdeles vidkännas den höjning av räntan, som Kungl. Maj:t med hänsyn till den effektiva medelräntan för statens upplåning kunde finna gott bestämma.

Ett av kollegium enligt nu angivna grundlinjer utarbetat förslag till kungörelse för den nya lånefonden, förslagsvis benämnd statens hantverkslånefond, bifogades. I fråga om förslaget allmänna föreskrifter finge kollegium hänvisa till den förut givna allmänna motiveringen. I vad sagda föreskrifter innefattade detaljbestämmelser för låneverksamhetens praktiska anordnande, innebure desamma en viss avvikelse från motsvarande nu gällande föreskrifter. Utformningen därav hade skett med ledning av den praxis, som inom kollegium så småningom utbildat sig vid prövningen av ansökningar om lån ur lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare.

Beträffande de ackords- och förlagslån, som under de gångna krisåren beviljats, hade hantverksorganisationen, under uppgift att för låntagarna i åtskilliga fall torde komma att uppstå svårigheter att inom den föreskrivna lånetiden, sju år, till fullo inlösa lånen, föreslagit, att möjligheter måtte beredas vederbörande myndighet, d. v. s. kollegium, att i ömmande fall medgiva utsträckning av amorteringstiden utöver denna tid. Organisationen hade i samband därmed erinrat om att beträffande de lån, som av Kungl. Maj:t (socialdepartementet) utlämnats till olika näringsföretag ur anslaget till lån till främjande av enskild företagsamhet, amorteringstiden i regeln satts till tio år. Kollegium biträdde organisationens ansökan i denna del.

Kommerskollegii skrivelse utmynnar i en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta inrättande av en statlig utlåningsfond, benämnd statens hantverkslånefond,

dels besluta såsom kapital till den inrättade lånefonden överföra de tillgångar, som vid ingången av budgetåret 1936/1937 förefinnas å lånefonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri samt å lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare,

dels medgiva, att av riksdagen beviljade anslag för kapitalökning å sistnämnda fonder, vilka vid sagda tidpunkt återstå oanvända, må tagas i anspråk såsom kapitalökning å den nyinrättade lånefonden,

dels medgiva, att ur sagda lånefond må av kommerskollegium beviljas lån till hantverkare och idkare av mindre industri i huvudsaklig överensstämmelse med av kollegium nu angivna grunder,

dels ock medgiva rätt för kollegium att för lån, beviljade ur lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare, i särskilda fall bevilja utsträckning av tidigare fastställd amorteringstid intill högst tio år från lånets lyftande.

Det av kommerskollegium utarbetade förslaget till kungörelse angående statens hantverkslånefond torde få såsom bilaga fogas till detta protokoll.

Statskontoret har i infortrat utlåtande den 25 februari 1936 erinrat där- om, att i samband med avgivande av proposition (nr 221) till 1933 års riksdag angående vissa åtgärder till stöd åt hantverket föredragande departements- chefen framhållit, att han i fråga om den då föreslagna lånefonden för ackords- lån och förlagslån åt hantverkare förutsatte, att denna stödaktion skulle bliva allenast av temporär natur och att densamma skulle komma att avvecklas, så snart det dåvarande krisläget det medgäve. Statskontoret delade den upp- fattning, åt vilken departementschefen sålunda givit uttryck, och funne från denna utgångspunkt, att ett genomförande av det nu framlagda förslaget, varigenom denna låneverksamhet skulle, om ock med delvis ändrat syfte, komma att fortbestå, måste ingiva vissa betänkligheter. Kommerskollegium hade emellertid ansett sig kunna konstatera, att stora svårigheter för före- tagarna inom hantverket och den mindre industrien att få sina kreditbehov tillgodosedda alltjämt förefunnes. Även om kollegium ansett stor försiktig- het böra iakttagas, då det gällde utvidgning av statens kreditgivning till enskilda företagare, hade kollegium därför funnit motiverat, att fortsatt stöd av staten genom anlitande av kapitaltillgångarna å lånefonden för ackords- lån och förlagslån åt hantverkare lämnades hantverket.

Med hänsyn härtill och med beaktande av de synpunkter i övrigt kollegium anlagt på förevarande spörsmål ansåge sig statskontoret icke böra göra erinran mot att åtgärder vidtoges för ett genomförande av kollegii för- slag, varvid dock i följande avseende en modifikation syntes påkallad.

Kollegium hade föreslagit, att möjlighet borde förefinnas att bevilja för- lagslån jämväl för att underlätta genomförande av ackord. Härigenom skulle även den nya fonden erhålla en i viss mån kristidsbetonad karaktär, vilket i fråga om en statlig utlåningsfond, avsedd att fylla ett mera permanent be- hov, knappast kunde anses lämpligt. Statskontoret kunde därför icke bi-

träda förslaget i denna del utan föresloge, att 1 § sista stycket i det framlagda kungörelseförslaget modifierades i förevarande hänseende.

Statskontoret har i övrigt uttalat följande:

I fråga om säkerhet för lån ur den nya fonden hade föreslagits, att prövningen skulle anförtros åt kommerskollegium och företagas efter de grunder, som av kollegium kunde fastställas. Därvid hade förutsatts, att i huvudsak skulle tillämpas samma principer, som följts i fråga om säkerhet för de nuvarande ackords- och förlagslånen. En redogörelse för de bedömningsgrunder, som i detta fall tillämpats, hade lämnats i förslaget. Statskontoret ville framhålla, att även om fordran å fullt bankmässig säkerhet måhända knappast kunde uppställas, därest låneverksamheten skulle fylla det därmed avsedda syftet, någon skärpning av de av kollegium vid säkerhetsprövningen tillämpade principerna dock borde kunna ifrågasättas.

Kommerskollegium hade utgått ifrån att, där ej särskilda skäl annat föranledde, lån ej skulle utlämnas till andra företag än sådana, som ägt bestånd under minst ett år. Statskontoret ställde sig tveksamt inför denna begränsning av möjligheterna att erhålla hantverkslån. Med hänsyn emellertid till vad kollegium anfört till stöd för en sådan begränsning och då enligt förslaget möjlighet dock skulle stå öppen att i särskilda fall bevilja lån även till yrkesman, som avsåge att starta egen rörelse, hade statskontoret icke ansett sig böra göra någon direkt erinran i detta avseende.

Slutligen ville statskontoret framhålla, att ämbetsverket icke funnit anledning till erinran mot det av kollegium framställda förslaget att beträffande lån, beviljade ur lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare, tidigare fastställd amorteringstid måtte i särskilda fall kunna utsträckas intill högst tio år från lånets lyftande.

*Departements-
chefen.*

Den genom beslut av 1933 års riksdag inrättade lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare har utgjort ett led i statsmakternas allmänna strävanden för motverkande av den då rådande ekonomiska krisen och närmast åsyftat att ekonomiskt stödja av krisen drabbade företagare inom hantverk och småindustri. Den stödaktion från statens sida, som genom nämnda fonds inrättande igångsattes, avsågs att bliva allenast av temporär natur och att alltså avvecklas, så snart krisläget det medgäve. Av den lämnade redogörelsen framgår, att hantverkets och den mindre industriens ekonomiska läge till följd av förenämnda år 1933 vidtagna statsåtgärder och den allmänna konjunkturförbättringen ej oväsentligt förbättrats. Betydande svårigheter i form av brist på kapital och otillfredsställande möjligheter att erhålla krediter förefinnas emellertid alltjämt för många av dessa näringsutövare. Med hänsyn härtill har styrelsen för Sveriges hantverksorganisation väckt fråga om vidtagande av särskilda åtgärder för möjliggörande av mera långfristig kredit för utövare av hantverk och mindre industri till rimlig ränta. Kommerskollegium har biträtt den gjorda framställningen i ämnet och även statskontoret har ansett sig icke böra göra någon erinran mot att åtgärder vidtagas i ifrågavarande syfte.

I likhet med kommerskollegium finner jag det angeläget, att åtgärder nu vidtagas i syfte att utövare av hantverk och mindre industri må beredas bättre möjligheter för tillgodoseende av normala kreditbehov.

I fråga om formen för ett statsingripande i detta syfte biträder jag kommerskollegii förslag, som innebär, att de nu bestående två lånefonder, som inrättats för hantverkets behov, nämligen lånefonden för befrämjande av hantverk och mindre industri samt lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare, sammanslås till en fond, benämnd statens hantverkslånefond.

Det förslag till närmare bestämmelser för den nya lånefonden, som av kommerskollegium upprättats, bygger i huvudsak på de bestämmelser, som nu gälla dels för lån ur den nuvarande hantverkslånefonden och dels för förlagslån ur lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare.

Enligt kommerskollegii förslag må idkare av hantverk och därmed jämförlig mindre industri kunna ur statens hantverkslånefond tilldelas lån dels för anskaffande av arbetsmaskiner, motorer eller andra dyrbarare arbetsredskap (*maskinanskaffningslån*) dels ock till betalning av gäld eller till rörelsekapital (*förlagslån*). Ehuru någon motsvarighet till de nuvarande ackordslånen icke förefinnes enligt det nya förslaget förutser detta dock beviljande av förlagslån för genomförande av ackord.

Kollegium föreslår vidare, att den rörelse, som skall kunna ifrågakomma till erhållande av lån, såsom regel bör hava ägt bestånd under minst ett år. För lån, som lämnas, skall enligt kollegii förslag ställas säkerhet, som kollegium anser sig kunna godtaga. För det första året efter låns utbekommande föreslås amorteringsfrihet. Därefter sker återbetalning med en femtedel årligen under nästföljande fem år. Å lyftat lånebelopp skall erläggas årlig ränta från lyftningsdagen efter 4.5 procent med skyldighet för låntagare att framdeles vidkännas den höjning av räntan, som Kunql. Maj:t med hänsyn till den effektiva medelräntan för statens upplåning kan finna gott bestämma.

Kommerskollegium har slutligen hemställt om medgivande för kollegium att för lån, beviljade ur lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare, i ömmande fall bevilja utsträckning av den för dylika lån fastställda amorteringstiden av sju år intill högst tio år från lånets lyftande.

Mot vad kommerskollegium sålunda föreslagit har jag funnit anledning till erinran endast i följande två hänseenden. På av statskontoret framhållna skäl anser jag, att lån icke bör utlämnas för främjande av ackordsuppörelser med borgenärer (§ 1 sista stycket och § 6, första stycket, andra punkten i förslaget till kungörelse) samt att förlagslån sålunda — i överensstämmelse med vad Sveriges hantverksorganisation i sin förevarande framställning för sin del förutsatt — må utgå endast för beredande av rörelsekapital. Jag anser mig vidare ej kunna tillstyrka den av kommerskollegium föreslagna föreskrift ifråga om förutsättningarna för erhållande av lån, som innebär att lån i regel ej må lämnas till andra företag än sådana, som ägt bestånd under minst ett år. Den av kollegium i detta hänseende föreslagna bestämmelsen, § 5 mom. b, torde sålunda böra utgå ur författningsförslaget.

Den lånefond, som för ifrågavarande utlåningsverksamhet bör komma till stånd, lärer böra slå under statskontorets förvaltning. Omhänderhavandet av själva låneverksamheten torde böra uppdragas åt kommerskollegium.

På sätt kommerskollegium föreslagit torde såsom kapital till den nya lånefonden böra överföras de tillgångar, som vid ingången av budgetåret 1936/1937 förefinnas å de nuvarande båda lånefonderna. Såsom kapitalökning å den nya lånefonden torde jämväl få tagas i anspråk vad vid sagda tidpunkt återstår oanvänt av utav riksdagen beviljat anslag till kapitalökning å lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels besluta, att en särskild statlig lånefond, benämnd »statens hantverkslånefond», skall inrättas, från vilken fond — som skall förvaltas av statskontoret — må av kommerskollegium beviljas lån åt idkare av hantverk och därmed jämförlig mindre industri för anskaffande av arbetsmaskiner, motorer eller andra dyrbarare arbetsredskap (maskinanskaffningslån) och till rörelsekapital (förlagslån) i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna grunder,

dels besluta såsom kapital till nämnda fond överföra de tillgångar, som vid ingången av budgetåret 1936/1937 förefinnas å lånefonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri samt å lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare;

dels medgiva, att vad som vid sagda tidpunkt återstår oanvänt av utav riksdagen beviljat anslag för kapitalökning å sistnämnda fond må tagas i anspråk såsom kapitalökning å den nya lånefonden,

dels ock medgiva, att för lån, beviljade ur lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare, må i särskilda fall beviljas utsträckning av tidigare fastställd amorteringstid intill högst tio år från lånets lyftande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Sehberg.

Bilaga.

Av kommerskollegium upprättat förslag
till
kungörelse angående statens hantverkslånefond.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Idkare av hantverk och därmed jämförlig mindre industri må, i den ordning och på de villkor, som i denna kungörelse föreskrivas, av kommerskollegium kunna tilldelas lån ur statens hantverkslånefond

dels för anskaffande av arbetsmaskiner, motorer eller andra dyrbarare arbetsredskap (*maskinanskaffningslån*),

dels ock till betalning av gäld eller till rörelsekapital (*förlagslån*).

2 §.

Maskinanskaffningslån må uppgå till högst nio tiondelar av köpeskillingen för de maskiner eller redskap, för vilkas betalande lån sökes, och må ej överstiga 10,000 kronor.

3 §.

Storleken av förlagslån skall anpassas efter förhållandena inom den yrkesgren, rörelsen avser, men må i allmänhet ej uppgå till högre belopp än som motsvarar en fjärdedel av sökandens genomsnittliga årliga omsättning under de senaste tre åren eller den kortare tid, varunder rörelsen bedrivits. En och samme låntagare må ej undfå lån till högre belopp än 3,000 kronor eller, där beviljande av lån till högre belopp av särskilda skäl finnes påkallat, 5,000 kronor.

4 §.

Ansökan om hantverkslån skall ställas till kommerskollegium och dit ingivas inom tid, som av kollegium kungöres. Ansökan, som skall vara avfattad enligt av kollegium fastställt formulär, skall angiva önskat lånebelopp, det ändamål, för vilket lånet är avsett att användas, samt innehålla uppgift å den säkerhet, som av sökanden för lånet erbjudes. Vid ansökan skola fogas uppgifter i de hänseenden, som jämlikt 2, 3 och 5 §§ skola ligga till grund för prövning av ansökningen.

Ansökan bör vara åtföljd av intyg om sökandens lämplighet för erhållande av lån, utfärdad av person i statlig, kommunal eller kyrklig ämbets- eller förtroendeställning i orten. Kollegium må därutöver införskaffa yttrande från myndigheter ävensom från sammanslutning inom hantverket.

5 §.

Vid prövning av ansökning om lån har kommerskollegium att tillse, att

- a) lån ej beviljas i andra fall än där ett verkligt behov föreligger för företagets finansiering med hjälp av hantverkslån;

- b) där ej särskilda skäl annat föranleda, lån ej lämnas till andra företag än sådana, som ägt bestånd under minst ett år;

- c) säkerhet ställes för lånet, som kollegium anser sig kunna godtaga.

6 §.

Beträffande beviljat lån äger kommerskollegium fastställa de särskilda villkor för lånebeloppets lyftande och åtnjutande, som må finnas påkallade i syfte att trygga beloppets användande till avsett ändamål. Därvid må föreskrivas, att lånebelopp helt eller delvis må utbetalas till viss angiven borngenär.

Beviljat lån utbetalas av kommerskollegium.

7 §.

Av låntagare lyftat lån skall, sedan det innehafts under ett år från första lyftningsdagen, enligt av kommerskollegium fastställd amorteringsplan återbetalas med en femtedel årligen, så att inom utgången av sju år lånet tillfullo guldits. Låntagaren äger dock att före lånetidens utgång inbetala ogulden del av lånebeloppet. Inbetalning av lånebelopp skall verkställas till kommerskollegium.

8 §.

Å lyftat lånebelopp skall erläggas årlig ränta från lyftningsdagen efter fyra och en halv procent, dock med skyldighet för låntagaren att framdeles vidkännas den höjning av räntan, som Kungl. Maj:t med hänsyn till den effektiva medelräntan för statens upplåning kan finna gott bestämma. Därest till betalning förfallet kapitalbelopp icke inom åtta dagar efter förfallodagen guldits, är låntagaren skyldig att å det förfallna beloppet erlægga sex procent årlig ränta från förfallodagen, till dess betalning sker.

9 §.

Kommerskollegium äger att förklara lånet eller vad därav återstår oguldet vara till återbetalning genast förfallet, om

- a) låntagaren genom bedräglig uppgift föranlett lånets beviljande;
- b) låntagaren icke erlägger likvid inom åtta dagar från förfallodagen eller eljest försummar att fullgöra något för lånets åtnjutande uppställt villkor;
- c) kommerskollegium under lånetiden skulle finna, att den ställda säkerheten icke längre kan av kollegium godtagas;
- d) sådana förhållanden äro för handen, att låntagaren, med hänsyn till det med lånet avsedda ändamålet, uppenbarligen icke längre bör få tillgodojuta detsamma.

10 §.

Låntagare skall, i den omfattning, kommerskollegium kan komma att påfordra, bereda av kollegium utsett ombud tillfälle att besiktiga företaget och taga del av dess räkenskaper med tillhörande verifikationer.

11 §.

Finner kommerskollegium, att avskrivning av fordran på grund av utlämnat lån bör äga rum, skall frågan därom underställas Kungl. Maj:t.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1936, från och med vilken dag kungörelsen den 17 juni 1916 (nr 230) angående ändrade bestämmelser för lån från fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri samt kungörelsen den 9 juni 1933 (nr 355) angående allmänna villkor och bestämmelser för lån ur lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare, med däri sedermera vidtagna ändringar, skola upphöra att gälla; dock att vad i sistnämnda båda kungörelser stadgas fortfarande skall äga tillämpning i fråga om sådana jämlikt berörda föreskrifter beviljade lån, som utestå oguldnade efter sagda tidpunkt.

Har beträffande före den 1 juli 1936 gjord ansökan om lån ur någon av sistnämnda båda fonder beslut ej meddelats före nämnda dag, skall den nya kungörelsen tillämpas å ärendet.